

TSÕÕRIK TÄHTPÄIV

Foto: Erik Peinar / Riigikogu kantselei

LEO KUNNAS

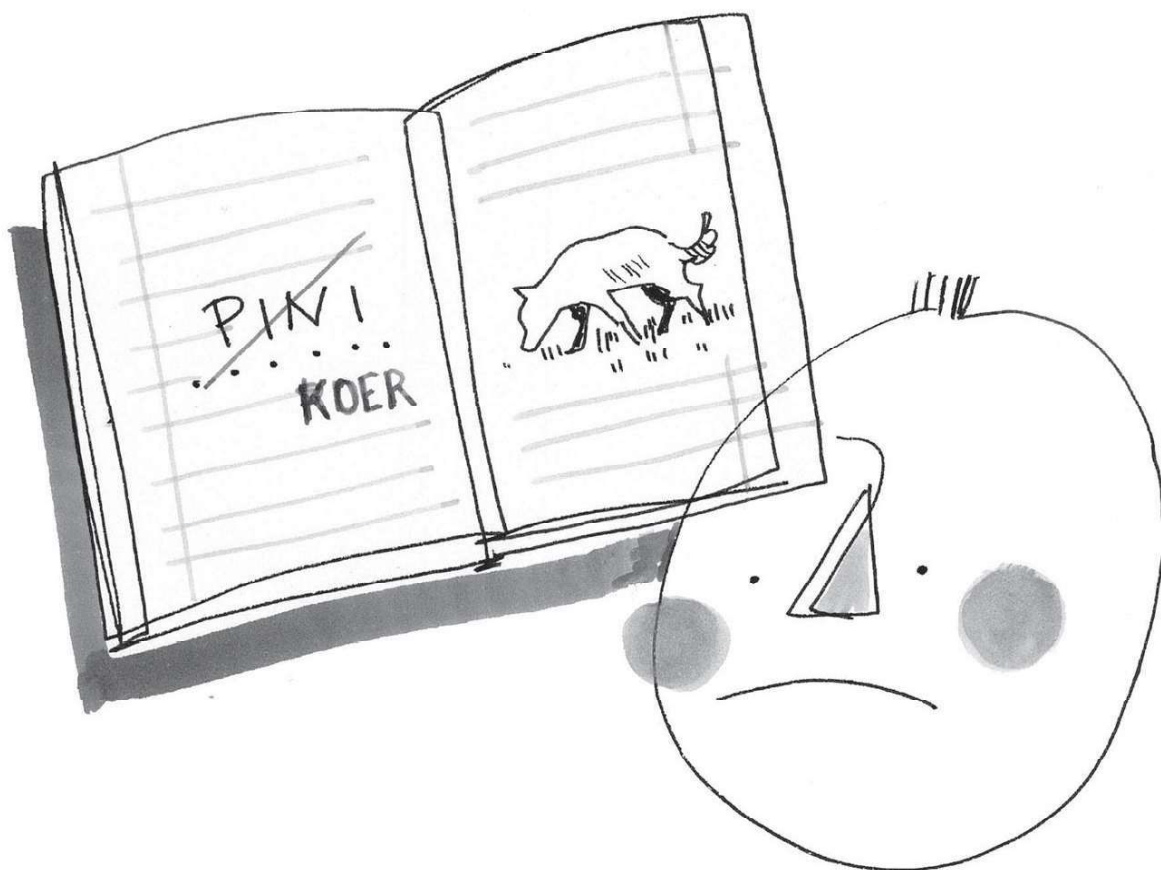
Leo Kunnas sündü 14.11.1967 Kliima külän.
Tä om sõaväeläne reservin, Riigikogo liigõ ja avvohinnat kiränik.

Inemise kõgõ suurõmb tulõk om ilmatulõk. Sul juhtu taa Kliima külän. Kõnõlõ veidükese umast kodost ja keelest.

Meil kotoh õks kõnõldi võro kiilt, kiräkiilt es kõnõlda, tuu ma opõ är sis, ku lätsi kuuli. Mul om meeleh, et edimädseh klassih oll' tüüvihk, koh oll' pini pilt ja ma kirotigi „pini“. Sis oppaja tõm-
maš maaha ja kiroť „koer“ asõmalõ. Tuud ma mälehtë, et mi kan-
dih iks kõnõldi võro kiilt.

Inne Su ilmatulõkit oll' üts suur tulõk viil – Vinne riigi tulõk. Mis Su kodukandin 1944. aastast kõnõldi?

Kliima küla lähkoh om Vivva küla. Vivva küläh oll' klassi-
veli Valõv Kukk, edimädseh klassih kõrra ma käve näide puult
läbi. Sääl vanaimä Senni kõnõl' ennustajast Kord'ost. Kord'o oll'
ütelnü: „Vindläse tulõva ilma ütegi püssäpaugulda siiä sisse ja
läävä ilma püssäpaugulda minemä kah.“ Tuud Kukõ Senni üteli

1975. aastal. Peräst, ku kõik tuu oll' juhtunu, pääle 91. aastat ja 94. aastat, ku Vinne väe lätsi minemä, sis võisõ üteldä, et nii täpsähe läts, a tuust oll' rassõ arvo saia sis, ku tuu asi oll' kuultu ja üteldü.

Nüüd om Kordõ ettekuulutuisist tett raamat kah, a tuud ettekuulutust sääl raamatuh ma es näe.

Üten vindläisiga lätsi ka kolhoosi. Mõnõ Võrumaa inemise jaos oll' tuu rassõ – kõik elu oll' tuuga köüdet. Kuimuudu Su külän tuu üleminek oll'?

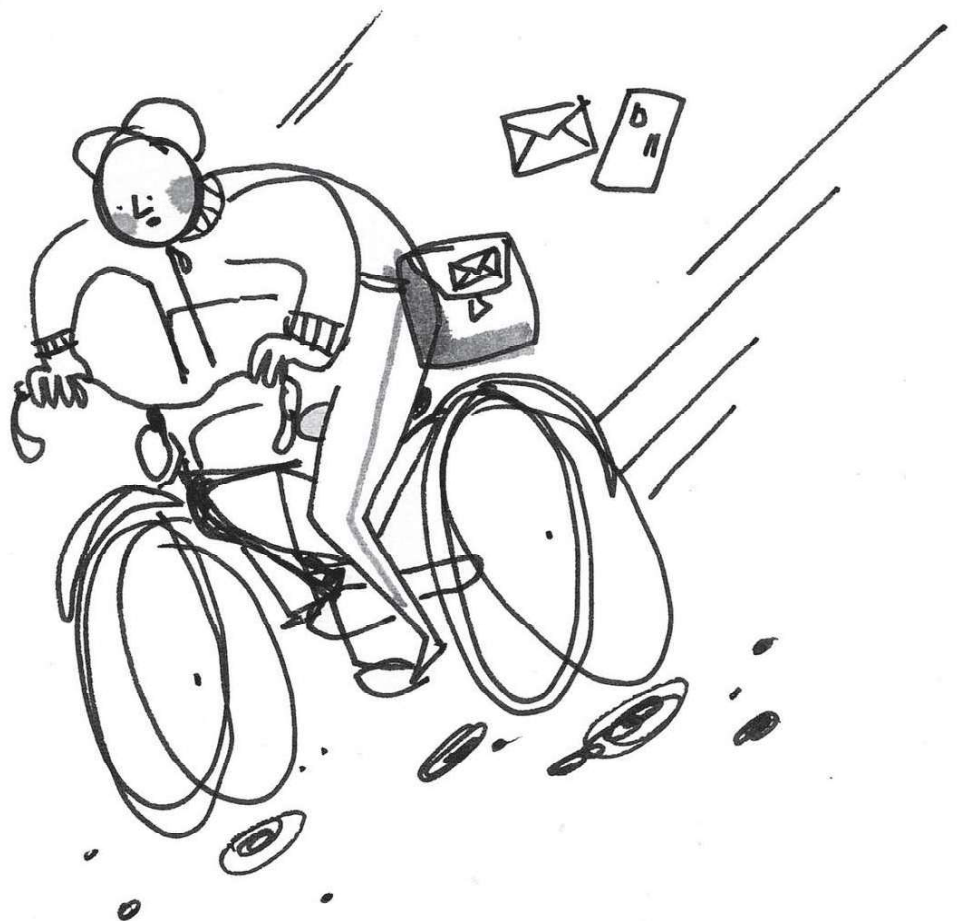
Rassõ om olnu. Ma olõ ütelnü, et tsivilisatsioon häös tassa-kõistõ. Või olla võigi üteldä, et umalõ kandilõ om Vabariik olnu kõgõ rassõmb aig. Inemiisi jääs veidembäs – ei olõ tüüd. Suvõl om rohkõmb, sis tulõ rahvas kodo.

Vinne ao lõpuh oll' elo sääne, et tüüd tull' tetä kõvastõ lastõst pääle. Kotoh olli eläjä – meilgi kats lehmä, lambit, tsiko. Kuul oll' kavvõndõh – tull' sinnä minnä. Peris väikokõsõh kävemi kõplamah, peräst viiendäh, kuvvõndah, säitsmendäh klassih kävemi rohojahuveskih. Sääl oll' vaia jahhu kotti laskõ ja olli pikä tüüpäävä.

Kadonu esä tekk Orava sovhoosih ehitüstoid. Mii esi kutsi tuud haltuurka – saimi tetä inemiste töid. Ku ma olli säitsmendä klassi lõpuh ja katsandah klassih, sis ma vei posti kah. Mul oll' 23 km ring, tuud sai sis rattaga sõidõtus. Mõnikõrd, ku lummõ oll' pallõ, sai suusõga ka sõidõtus. Tull' varra üles tulla nigu sõaväeh.

Mu meelest pidi Vinne aigu inemine maru kipõstõ suurõs saama.

Ma olõ õks visanu nallä, et ma olli 15, ku panni umal esäl käe maaha. No om mul poig sama vana. Midägi ei olõ tetä, tulõ sääne aig, ku su poig om kõvõmb ku sa. A kas tä peris miis om – ramm kasus ruttu, a kas mudsu ka pääh om?

Kas Su latsõ võru kiilt mõistva?

Eks ma näidega nüüd kõnõlõ. Meil om perreh sääne kõrd, et mu naanõ om osalt suumlanõ, timä om kõnõlnu latsiga õnnõ soomõ kiilt, ma kõnõli õnnõ eesti kiilt, ja nika ku vanaimä oll' eloh, kõnõl' tä võro kiilt. Nüüd, ku vanaimä on koolnu, sis ma inämb latsiga kiräkiilt ei kõnõlõ. Vanõmb tütar om parhilla vahetusopilasõs Paraguaih, poig om kümnendäh ja noorõmb tütar om säitsmendäh – küll nä no arvo saava ja vähä kõnõlõsõ ka jo. Nii tuu edesi lätt.

Kihvt, piätki edesi andma! Ma näi suvõl, et om nuuri, kiä kõnõlõsõ ja umavaihõl ka.

No nüüd muidoki – tuu om nigu nuuri salaselts, et mõistat midägi rohkõmb ku tõõsõ. Saat olla vähä rõhkõmb umah kambah. Seo ilma aigu jo mu meelest murdõkeele suhtõh halvastõ ütlemist olõ-õi ammu. Tuu tege ilmakaemist abarambas, pilt lätt laembas.

Sa olt ka vangin olnu.

Vangimaja om ka jah huvitav. Seo ilma aigu, ku latsiga kõnõlda, näil om rassõ usku, et vana Nõvvokogo Liit oll' olõman, kuiki siih om tsaariaignõ vangimaja. Sis võit naada lugõma: omma „Kirä koolnust majast“, sis om Aleksandr Solženitsõni „Üts päiv Ivan Denissovitsi eloh“. Kui nuu omma loetu, sis või lukõ „Kistutamalda valgusõ ilma“ kah.

Kas om määnegi mõtõ laagõrdunu vahtsõ raamadu jaos?

Jah, mul üts raamat om poolõlõ suurõst Põhasõast. Kaemi, kunagi päse jälki kirotama, parhilla ei olõ aigu olnu tetä. Kirotat sis, ku sul om midägi üteldä.

A ma looda, et mi saa ütidsse tsihi. Poliitilinõ taplõminõ piätki kõik aig olõma, mitte et ku korgõ mass ja kohe tii tetä, a et mi ütidsse tsihi saanu.

Kõgõ suurõmb tsiht om, ku olt väiku rahvas, ellojäämine. Mii rahvas, kiil, kultuur piät alalõ jäämä. Kõik, miä toetas, om hüä, kõik, miä vasta, kõlba-ai kohegi. Tuu om tuu tsiht.

Ku viimäne kriis oll' 2008-2010, sis kõnõldi, et hoiami egä hinna iist tasakaalu. A ku pallõ Lõuna-Eestistki pidi minemä muialõ, ku näil olõ-õs määnestki tüüd. Kes tuu väega taht kohegi minnä? Ja ku sul omgi otsussit tettü, sis om nätä, millest om tolku ja määne häötäs sinno. Mii murõ om mii uma maajupp, tõisil omma uma suurõ jupi.